

**הרפורמה המשפטית
או
אז על מה בעצם כל הרעש?**

**המצגת הוכנה בשותפות
חברות וחברי קהילת פדגוגיה
אקטיביסטית
הפורום למרצות ולמרצים
למשפטים למען דמוקרטיה
ומתנדבות ומתנדבים נוספים**

פסקת ההתגברות

נכון להיום, בג"ץ מוסמך לפסול חוק שחוקקה הכנסת אם אינו חוקתי – כלומר, אם הוא סותר את חוקי היסוד.

שאלה: חוק יסוד? מה זה בכלל?

תשובה: במדינת ישראל (עדיין) אין חוקה. הכנסת החליטה שעד אשר תהיה חוקה, היא תחוקק חוקי יסוד שיקבעו את מוסדות השלטון (למשל: כנסת, ממשלה), הפרדת הרשויות (לאיזה מוסד יש איזו סמכות) ואת זכויות היסוד של כל אדם ואזרח.

שאלה: מי קבע את חוקי היסוד?

תשובה: הכנסת כמובן

<https://main.knesset.gov.il/Activity/Legislation/pages/basiclaws.aspx>

פסקת ההתגברות – התיקון והמניע

התיקון המוצע: הכנסת תוכל לחוקק מחדש, ברוב של 61 ח"כים, חוק שנפסל על ידי בג"ץ. חוק "מתגבר" עומד בתוקף לארבע שנים; אפשר לחוקקו מחדש.

המצב כיום: קיימת פסקת התגברות בחוק-יסוד: חופש העיסוק. ההצעה היא להחיל גם על חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, שמגן על הזכויות החשובות.

המניע לתיקון: ה"מילה האחרונה" צריכה להיות של הגוף הנבחר – הכנסת – המייצגת את רצון הרוב בעם.

פסקת ההתגברות - ההתנגדות

התיקון המוצע: הכנסת תוכל לחוקק מחדש חוק שנפסל ברוב של 61 ח"כים בלבד.

ההתנגדות לתיקון: התיקון יאפשר לכנסת לחוקק כל חוק שהוא, גם אם הוא פוגע בחירויות אדם ואזרח הבסיסיות.

כלומר, פסקת ההתגברות לא מאפשרת לכנסת להתגבר על בית המשפט, אלא על חוקי היסוד עצמם

פסקת ההתגברות - דוגמאות

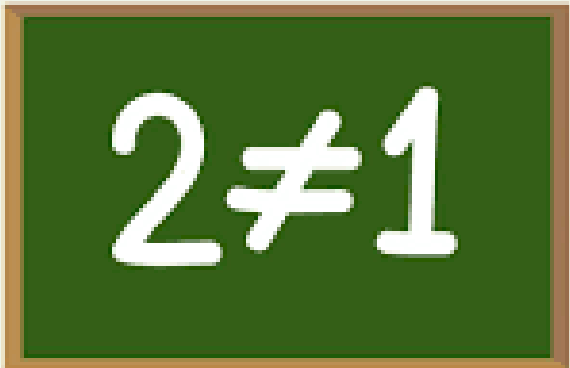

- אז בתכל'ס, איזה חוקים בג"צ פסל עד היום?
- עד היום פסל בג"צ 22 חוקים (או ליתר דיוק, סעיפים בחוקים), בעיקר משיקולים של פגיעה קשה בכבוד האדם וחירותו, בחופש העיסוק ובשוויון.
- החוקים שנפסלו:

<https://www.idi.org.il/articles/22273>

עילת הסבירות

אי־שוויון:

$$2 \neq 1$$

נכון להיום, בתי המשפט מוסמכים לבטל החלטה של רשות ציבורית (של שר, משרד ממשלתי, מוסד ממשלתי, בעל תפקיד בשירות המדינה, רשות מקומית) אם הם מוצאים שההחלטה היא בלתי סבירה באופן קיצוני.

למה הכוונה? בית המשפט נדרש לוודא שהרשות שקלה את כל השיקולים הרלבנטיים ורק את השיקולים הרלבנטיים, ואז הוא מוודא שלא ניתן משקל בלתי סביר לאחד השיקולים.

שאלה: מה זה "סביר" ו"בלתי סביר"?

תשובה: או. על זה בדיוק הדיון.

עילת הסבירות – התיקון והמניע

התיקון שעבר בכנסת (מעודכן לספט' 23): בתי המשפט לא יוכלו יותר לדון בעילת הסבירות ביחס להחלטות של ראש הממשלה, הממשלה ושרים.

המניע לתיקון: מדובר בהחלטות ערכיות ומקצועיות. לצורך בחינת מידת הסבירות של החלטת הרשות, אין לשופט כל עדיפות על הגורם הממשלתי שקיבל את ההחלטה.

עילת הסבירות – ההתנגדות

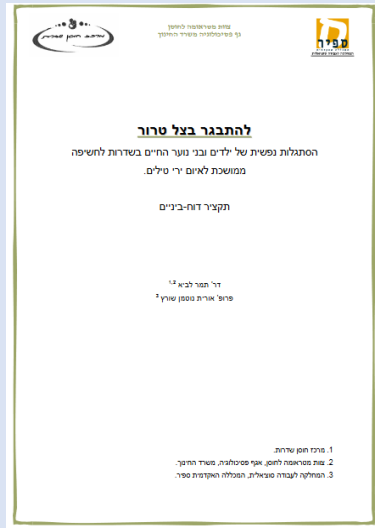

התיקון שעבר בכנסת: בתי המשפט לא יוכלו יותר לדון בעילת הסבירות כלפי הממשלה ושריה.

ההתנגדות לתיקון: הממשלה תוכל לקבל החלטות שרירותיות, בלי שנתנה משקל ראוי לשיקולים חיוניים, והאזרחים לא יוכלו לפנות לבית המשפט כדי לנסות לשנות את ההחלטות. כמו-כן, בחיים האמיתיים, לא תמיד ניתן לוודא שהממשלה שקלה רק שיקולים רלבנטיים, ולכן יוצר פתח לשחיתות.

[קישור לסרטון - https://www.idi.org.il/galleries/47435](https://www.idi.org.il/galleries/47435)

עילת הסבירות – דוגמא הקשורה לחינוך

- בשנת 2006, ולאחר מספר שנים שבהן שדרות הייתה חשופה לירי קסאמים מרצועת עזה, החליטה ממשלת ישראל למגן את בתי הספר, אך לא את כל הכיתות.
- הוגשה עתירה לבג"ץ. משרד הבטחון טען שניתן להסתפק במיגון מרחבי, אשר מחייב את התלמידים לא לצאת מכיתת האם, או להספיק לחזור אליה תוך 15 שניות. בניסוי שנערך כמחצית מהתלמידים לא הספיקו לחזור בזמן.
- בית המשפט הגיע למסקנה כי אמנם יקר יותר למגן את כל הכיתות, אך לא ניתן משקל מספיק למתח הבלתי פוסק שבו חיו התלמידים (והוריהם), וכן למשמעות הסיכון התמידי. הודגש כי על פי חוק חינוך חובה, ההורים חייבים לשלוח את התלמידים לבית הספר, ומכאן, אין זה סביר כי המדינה לא תמגן את כל כיתות בית הספר.

עילת הסבירות – דוגמאות

- בינואר 1986 נבחרה אשת החינוך לאה שקדיאל, אז בת 35, לחברה במועצה הדתית של ירוחם, והפכה בכך לאישה הראשונה בתפקיד
- שר הדתות זבולון המר, ביטל את מינויה בנימוק שנשים לא יכולות לכהן כחברות מועצה דתית
- שקדיאל ניהלה קרב משפטי בסיוע האגודה לזכויות האזרח, שהסתיים במאי 1988 בפסק דין תקדימי של בג"ץ לטובתה.
- השופטים מרים בן-פורת, מנחם אלון ואהרן ברק בחנו את סבירות החלטתו של שר הדתות וקבעו כי יסודה בשיקולים זרים – היותה של שקדיאל אישה – ולכן היא בטלה ושקדיאל תיכנס למועצה.

<https://www.haaretz.co.il/news/law/-elctira-yt/2023-01-2281d-63ac-00000185/muimerp./enizagama-ab9d-ce7758090000>

עילת הסבירות – דוגמאות

- מויסה, אם חד הורית לחמישה, שאחד מהם לוקה בתסמונת דאון וזקוק למכשיר סיוע בנשימה בלילה, צברה חובות רבים לאחר גירושה, בהם חוב לחברת החשמל. "פניתי אליהם, ניסיתי להגיע להסדר, אבל הם לא הסכימו ולא התפשרו על תשלומים. יום אחד הגעתי הביתה וגיליתי שהחשמל נותק. היו ימים שלמים שהיינו בלי חשמל כי הייתי צריכה כסף נזיל כל הזמן וזה היה קשה.
- ב-2019 הגישו מויסה ושלושה אזרחים נוספים עתירה לבג"ץ נגד המדינה וחברת החשמל. אלה טענו בתגובה כי מדיניות הניתוקים הנהוגה היא סבירה ומידתית.
- בית המשפט החליט כי לפי החוק, חשמל הוא מצרך יסודי, ובלתי אפשרי לנהל אורח חיים סביר בלעדיו, וקבע כי צריכה להיות אפשרות למנוע ניתוק במקרה של קושי כלכלי קיצוני.

עילת הסבירות – ומה הקשר לדרעי?

- הוגשה עתירה נגד מינויו של אריה דרעי לשר, כיוון שהוא הורשע בעבר בעבירות שחיתות, ולאחרונה בעבירות מס.
- בהרשעה האחרונה שהיתה לפני כשנה, דרעי התחייב שלא לחזור לחיים הפוליטיים, כחלק מהסדר הטיעון שלו
- רוב של 10 מתוך 11 שופטים קבע שיש לפסול את מינויו לשר, בין השאר עקב "אי סבירות קיצונית".

עילת הסבירות – תמונת המצב (ספט' 23)

המשיבים טוענים שלבית המשפט אין סמכות להתערב בחוק יסוד, וכי התיקון נועד להשיב איזון בין הרשויות.

- הוגשה עתירה כנגד חוקתיות התיקון לחוק היסוד.
- לראשונה בתולדותיו, בית המשפט העליון ישב בהרכב של 15 שופטים, וידון בשאלה האם יש מקום להתערב בתיקון זה.
- העותרים טוענים כי הרוב הקואליציוני עשה שימוש לרעה בסמכותו לחוקק חוק יסוד, משום שהוא חוקק לעצמו פטור מעילת הסבירות, אשר יאפשר לרוב, ששולט גם בכנסת וגם בממשלה, לקבל החלטות מוטות ולמנות מינויים פוליטיים ללא בקרה אפקטיבית.

הוועדה לבחירת שופטים

נכון להיום, חברים בוועדה תשעה אנשים: שני חברי ממשלה, בהם שר המשפטים; שלושה שופטים, בהם נשיאת בית המשפט העליון; שני חברי כנסת - האחד מהאופוזיציה והשני מהקואליציה; ושני נציגים של לשכת עורכי הדין.

התיקון המוצע: בוועדה יהיו חברים 11 אנשים: שלושה שרים; שני נציגי ציבור שימונו על-ידי שר המשפטים; שלושה ראשי ועדות של הכנסת - ועדת החוקה, ועדת הכנסת והוועדה לביקורת המדינה (חבר אופוזיציה); ושלושה שופטי עליון.

כלומר, 7 חברי קואליציה או גורמים שנבחרו על-ידה.

הוועדה לבחירת שופטים

המניע לתיקון: שופטי ישראל בוחרים את עצמם "בחדרי חדרים וללא פרוטוקול".

ההתנגדות לתיקון: השינוי יפגע קשות במקצועיות השופטים ובעצמאות שלהם. שופט או שופטת שירצו להתקדם במערכת יצטרכו לנסות ולקלוע לאופן שבו הפוליטיקאים בשלטון מפרשים את החוק, במקום לפסוק לפי תפיסתם המקצועית.

ובמבט כללי יותר

- מטרתה של הרפורמה היא החלשה של הבקורות על הכוח של הרוב הקואליציוני, וצפויים צעדים נוספים להשגת מטרה זו, למשל:
- שינוי באופן המינוי של היועצים המשפטיים
- שינוי מערך השליטה על התקשורת באופן שיתן יתר כח לרוב הקואליציוני בכנסת.
- טיעון המרכזי בעד הרפורמה הוא שמערכת המשפט מפריעה לנבחרי הציבור לשלוט: דמוקרטיה היא הרי שלטון הרוב.

<https://www.inn.co.il/news/589003>

דמוקרטיה

אז זהו... שדמוקרטיה היא לא רק שלטון הרוב... היא גם איזונים ובלמים, הפרדת רשויות, ושמירה על זכויות אדם ואזרח, המעוגנים בחוקי היסוד

קישורים

קישור לכל מה שרציתם לדעת על הפרדת רשויות בישראל:

<https://www.idi.org.il/articles/28475>

סרטון נוסף על פסקת התגברות כולל נתונים מהעולם:

<https://did.li/aD4w5>

